

CA O TOAMNĂ CU RAMURI DE LUMINĂ, TE APROPIAI...

Venind din mediul academic – Universitatea “Babeș-Bolyai” unde s-a format ca filosof și unde a rămas mai apoi spre a-și împlini vocația –, autorul volumului de poezie *Dulcea mea toamnă* (Ed. Neuma, Cluj-Napoca, 2024) încarcă în rândul dintâi al *poiesis*-ului său devenit, așa cum Heidegger ar fi spus, *physis*, o biografie asemenea *grădinii cu poteci care se bifurcă* (Borges). Condițiune *sine qua non* a integralei formări sau poate a împletirii de coordonate necesare pentru ca libertatea exprimării sale să existe, parcursul scriitorului Sandu Frunză se cere, din perspectiva aceasta, neapărat punctat.

Astfel, ca poet aflat acum la cel de al doilea volum de exprimare versificată, pornește pe calea “speciei literare a inimii” unde va în anii studenției, pentru ca apoi, bucla devenirii intelectual-universitare să prezerve într-un subsidiar, cale de decenii, pulsivitatea lirică a scrierilor.

Dar, vine o vreme în care anvergura aripilor spirituale – puse cu anume ferment la dospit în timpul formării ca filosof, adevărat sprint al devenirii celor chemați – o depășește pe cea a minții. Sau, cel puțin, a adumbrește și o încorporează în sine, cumva, de deasupra, din *vol d’oiseau*, descriind astfel un simbolic maraton minte-suflet, până la ridicarea în zbor... Se petrece o mutare a punctului de asamblare când, de pe axa liniară a timpului pleacă chiar timpul. Și nu pentru a șterge realizările din urma sa face timpul acest salt uimitor, ci pentru a se face pe sine circular, recuperând germenii care au născut fertile mlădițe – acesta constituind doar un prim pas –, pentru ca într-o următoare etapă să se poată dezamărgini inclusiv din secundica matrice Uroborus. Căci, odată intrat în nonliniaritate, evenimentul și trăirea vieții devin o funcție a Sinelui și nu a Minții, o funcție a fenomenologiei unde Conștiința însăși conduce, generând experiențieri ample, la limita

paradigmaticului. Modelând în simțiri și cunoaștere iarba vie a altui tărâm, smaraldin, sclipitor tărâm, pe care uneori îl numim Poezie.

Și astfel, cercetătorul în domeniul fundamentalismului religios, premiat academic, abilitat mai apoi în diverse practici de consiliere și de creștere personală, de consultanță filosofică, abia după scrierea unor studii și cărți de filosofie și teologie își aproprie deplin, ca o încununare, valența mustind de sensibilitate a *logosului*...

Noetic și noematic – ca să facem o trimitere în siajul lui Husserl, cum șade bine în aura filosofului – poeziei i-a fost îngăduită, în existența domniei sale,

renașterea. O trecere matură de la gândirea silogistică la poem, de la cap către inimă sau o reunire a lor, o eliberare a adâncurilor ființiale îmbogățite, iată, vreme de atâtea decenii, din anii studenției în care primele poeme îi sunt publicate în revistă, până la debutul în volum din anul 2023: *Iubirea ca un vis înfinit dăruit unei clipe* (Ed. Eikon, București, 2023). De notat este faptul că debutul îl regăsește pe universitarul Sandu Frunză în aspirația

legitimă de a fi “vârf de compas”, apoi în deplinătatea recunoașterii pe linie academică și nu numai...

Așadar, înțelegem din arcul poetic cu capete tangente în domeniul materializării editoriale, prin cele două vârste distanțate ale publicării, că între acestea poezia lui Sandu Frunză a realizat un aristotelic – și atât de necesar, poate – *anankē stenai*... Iar acum noi, în calitate de cititori, cunoscând din întâiul volum travaliul autorului de a picura infinitul în măsură umană, finită, după cum titlul o sugerează, ne acordăm intențiilor sale poetice. Pentru că, așa cum Vianu Mureșan sesizează – ca semnatar al *Prefeței* dintâi – întâlnirea dintre creație și destinatarul ei necesită o anume rezonanță.

Știm cu toții că, apropiindu-te de

gândul poetic al altcuiva ori de paginile unui alt scriitor, trebuie din start să ai acest fior, această fremătare, deschidere sinceră spre a întâlni *altceva*... Pentru că nu ai cum să cunoști *a priori* ce vei întâlni acolo, pe cale, nu ai cum să mergi cu preconcepții într-un univers paralel! Poți găsi flori de cactus, bunăoară, iar tu să fii cu tălpile goale pentru că te așteptai la pași verzi și alexandrine, ori poți găsi un tărâm al sintagmelor deloc "oficiale" cum Nichita ne-a învățat că se poate, un câmp semantic proaspăt născut între cerul și pământul fiecăruia. În fapt, un tărâm foarte personal, dincolo de orice canon, curent literar, tehnică. Dacă poemul este "bun sau nu" vei simți intim, ca cititor, în felul tău, atâta cât "te-a purtat" lectura lui. Dar întrebarea, la o hermeneutică mai aprofundată a simțirii, a actului lecturii, rămâne următoarea: tu, oare cât te-ai lăsat purtat?! Prin urmare, cu intenția de "a ne lăsa purtați" sau trecuți *dincolo*, să luăm drept bună promisiunea întru *Transcendere*, după cum poemul de întâmpinare al celui de al doilea volum, *Dulcea mea toamnă*, ne sugerează:

va veni iubirea
frumoasă ca ochii tăi
mi se va dezvălui
ea va fi bănuțul de aur
cu care voi plăti
trecerea anevoioasă
prin frontierele morții

*

Făcut una cu iubita, *dorul* = un echivalent al Dumnezeuului interior imersat cuantic în sine și amintind, frapant, non-locuția — reușește să întruchieze paradoxuri altminteri greu de perceput în afara iubirii. Pe toate acestea, Sandu Frunză le face posibile în doar două strofe, adică în măsura scurtă, condensată a poemului său filosofic *Dacă n-ai fi existat*:

Dacă n-ai fi existat
Dor te-aș fi făcut
Să arzi în mine
Până la venirea ta

Dacă n-ai fi existat
Dumnezeu ar fi plâns în mine
Și m-ar fi vegheat
Până la ivirea ta

Se pare că premisa de a pătrunde în universal altui poet enunțată mai sus s-a și împlinit, până să facem un pas: suntem substrași realității de dinaintea lecturii, vers după vers, și transcriși de transparența simțirii poetice în lumea aceasta "paralelă", aparținând altei fizici, precum exploratorii din romanul (sau filmul omonim de cândva) *Solaris*: într-una din dimensiunile în care inversiunile și conversiile sunt posibile. Astfel, cu

poemul *Tu făceai lumea mai frumoasă* un "tu" feminin — personaj cu puteri depline asupra universului sufletesc al autorului — coboară din mediul virtual în "lumea lui de carne", îmbogățind-o, sub forma metaforei vizuale. Iar dacă nu am fi petrecut, la rândul-ne — prin imperativul vremurilor pe care le trăim — suficient timp pe rețelele de socializare, atât cât să simțim nuanțat ce transmite autorul, versurile ne-ar (re)întoarce la lumea de roman SF pe care tocmai am pomenit-o. Prin urmare, ne regăsim aidoma internauți în mediul virtual cu sensibile și multivalente transpuneri, așa cum tuturor ni se întâmplă, cercetându-ne: oare, de câte ori răspunsul primit la întrebări — fie semantic formulat, fie grafic, de către parteneri de dialog la distanță sau chiar de către inteligența artificială — nu ne-a făcut să tresărim? Nu ne-a făcut să ne uităm uneori peste umăr, ca la o intuită prezență (?)... Accesați de pe diferitele device-uri, biții de informație vs atomii alcătuind o ființă revarsă culoare dintr-o lume înaltă, până la contopire!

Între coperțile celui de al doilea volum de versuri, poetul Sandu Frunză abolește orice regulă instituită de coordonatele timp / spațiu în lumea reală. Ființe-biți, ființe-internauți coexistă cu mucenici și mucenițe, cu sfinți și sfinți, sacralitatea așa cum o întâlnim în *Chemarea iubirii la Mănăstirea Cormaia*. O chemare la a reconstitui "comuniunea sfinților" printr-o comuniune a oamenilor îmbunătățiți, spiritualizați, mușcând împărășania din "pâinea cosmică a iubirii": *Să intrăm prin poarta judecării de apoi / a bisericii Mănăstirii Cormaia*...

Autorul se dovedește a fi părtaș la marile aspirații ale omenirii prin marii ei gânditori — și-l pomenim aici doar pe "prințul poezilor sufi", misticul Mevlana Jaluddin Rumi (Persia, sec. XIII) cu poemul *Chemarea iubirii* sau *Iubirea a spus* — inducând implicit ideea că noi toți, oameni din toate timpurile, putem adăuga picul nostru de armonie în oceanul nesfârșit al devenirii. O *Condamnare la romantism*, veți spune, așa cum titlul penultimului poem sună:

În era digitală
Poeții vor redeveni romantici
pentru a putea spune povestea
salvării omului ca om
făcut din carne care sângerează
din suflet divin care oftează
[...]

Povestea duhului nostru postmodern
de altă dată
o vor clădi cu știința așezării lemnului
pentru a aprinde
focul de taină al eului digital...

(continuare la pagina 63)

(continuare de la pagina 56)

Ca o toamnă cu ramuri de lumină, te apropii...

Fie că iubirea este relaționată direct la divinitate, așa cum Rumi o cântă în versul său slăvindu-L pe "Preaiubitul", fie că este oglindită printr-o ființă-monadă – prea-pură, prea-eterică femeie, căreia poetul Sandu Frunză îi atribuie toate capacitățile metaforei revelatorii din imaginarul poetic, sentimentul acesta suprem este văzut ca șansa primordială și ultimă, totodată, a omenirii...

Dacă ar fi să facem o cercetare cantitativă în câmpul semantic al volumului *Dulcea mea toamnă* (și ce bine că rimează cu "doamnă", cele două substantive fiind interșanjabile în ordinea de proiecție a titlului), atunci cu certitudine că denumirea anotimpului sus-numit, aflat prin căutare ca fiind folosit 31 de ori, ar da cumva direcția vectorului rezultat al întregii construcții. În timp ce cuvântul "iubire", dublând ca efuziune și utilizare pe celălalt, arată sensul... Astfel, *Când vei fi toamnă, Gust de toamnă, Va veni toamna și va avea chipul tău* sunt titluri care statornicesc iubirea în culorile din care și sufletul meu afin cu anotimpul "târziului" se nutrește, mai presus de orice.

Dar, să nu lăsăm deoparte celelalte poeme unde ancadramentul este de primăvară cu tonalități de zbor crud, deopotrivă cu cel de toamnă, în tonalități ale maturității, anotimpuri cu simultaneități existențiale, cu simțiri biunivoce:

Mi-ar plăcea ca Dumnezeu
să mai stea o vreme
aici la mine
să amâne momentul în care
va dori să plecăm împreună

E atâta liniște
când stau de vorbă cu el
în duh și în trup
din așteptarea mea cu un singur sens

Și ca o concluzie ce se oferă atâtor și atâtor meditații prin poemul citat *Imn: Numai el (Dumnezeu) înțelege / cât te iubește / sufletul meu / gătit de zbor de toamnă / și de primăvară.*

Mai este cazul să ne întrebăm asupra metafizicii pe care titlul volumului o propune? Atunci când iubire = Trezire = Maturitate a Sufletului și... = Toamnă? Atunci când autorul se află la confluența dintre toate acestea, având perspectiva "proporției de aur" a propriei creșteri, pe drumul către *în Sus*?

Să rămână răspunsul la această întrebare o "mănușă" aruncată în numele a mii de fațete nenumite încă, tot atâtea reflexii de oglindă din fiecare suflet-cititor...

CA O TOAMNĂ CU RAMURI DE LUMINĂ,
TE APROPIAI..

Venind din mediul academic – Universitatea “Babeș-Bolyai” unde s-a format ca filosof și unde a rămas mai apoi spre a-și împlini vocația –, autorul volumului de poezie *Dulcea mea toamnă* (Ed. Neuma, Cluj-Napoca, 2024) încarcă în rândul dintâi al *poiesis*-ului său devenit, așa cum Heidegger ar fi spus, *physis*, o biografie asemenea *grădinii cu poteci care se bifurcă* (Borges). Condițiune *sine qua non* a integralei formări sau poate a împletirii de coordonate necesare pentru ca libertatea exprimării sale să existe, parcursul scriitorului Sandu Frunză se cere, din perspectiva aceasta, neapărat punctat.

Astfel, ca poet aflat acum la cel de al doilea volum de exprimare versificată, pornește pe calea “speciei literare a inimii” undeva în anii studenției, pentru ca apoi, bucla devenirii intelectual-universitare să prezerve într-un subsidiar, cale de decenii, pulsiunea lirică a scrierilor.

Dar, vine o vreme în care anvergura aripilor spirituale – puse cu anume ferment la dospit în timpul formării ca filosof, adevărat sprint al devenirii celor chemați – o depășește pe cea a minții. Sau, cel puțin, a adumbrește și o încorporează în sine, cumva, de deasupra, din *vol d’oiseau*, descriind astfel un simbolic maraton minte-suflet, până la ridicarea în zbor... Se petrece o mutare a punctului de asamblare când, de pe axa liniară a timpului pleacă chiar timpul. Și nu pentru a șterge realizările din urma sa face timpul acest salt uimitor, ci pentru a se face pe sine circular, recuperând germenii care au născut fertile mlădițe – acesta constituind doar un prim pas –, pentru ca într-o următoare etapă să se poată dezmărgini inclusiv din secundica matrice Uroborus. Căci, odată intrat în nonliniaritate, evenimentul și trăirea vieții devin o funcție a Sinelui și nu a Minții, o funcție a fenomenologiei unde Conștiința însăși conduce, generând experiențieri ample, la limita paradigmaticului. Modelând în simțiri și cunoaștere iarba vie a altui tărâm, smaraldin, sclipitor tărâm, pe care uneori îl numim Poezie.

Și astfel, cercetătorul în domeniul fundamentalismului religios, premiat academic, abilitat mai apoi în diverse practici de consiliere și de creștere personală, de consultanță filosofică, abia după scrierea unor studii și cărți de filosofie și teologie își aproprie deplin, ca o încununare, valența mustind de sensibilitate a *logosului*...

Noetic și noematic – ca să facem o trimitere în siajul lui Husserl, cum șade bine în aura filosofului – poeziei i-a fost îngăduită, în existența domniei sale, renașterea. O trecere matură de

la gândirea silogistică la poem, de la cap către inimă sau o reunire a lor, o eliberare a adâncurilor ființiale îmbogățite, iată, vreme de atâtea decenii, din anii studenției în care primele poeme îi sunt publicate în revistă, până la debutul în volum din anul 2023: *Iubirea ca un vis infinit dăruit unei clipe* (Ed. Eikon, București, 2023). De notat este faptul că debutul îl regăsește pe universitarul Sandu Frunză în aspirația legitimă de a fi “vârf de compas”, apoi în deplinătatea recunoașterii pe linie academică și nu numai...

Așadar, înțelegem din arcul poetic cu capete tangente în domeniul materializării editoriale, prin cele două vârste distanțate ale publicării, că între acestea poezia lui Sandu Frunză a realizat un aristotelic – și atât de necesar, poate – *ananke stenai*... Iar acum noi, în calitate de cititori, cunoscând din întâiul volum travaliul autorului de a picura infinitul în măsură umană, finită, după cum titlul o sugerează, ne acordăm intențiilor sale poetice. Pentru că, așa cum Vianu Mureșan sesizează – ca semnatar al *Prefetei* dintâi – întâlnirea dintre creație și destinatarul ei necesită o anume rezonanță.

Știm cu toții că, apropiindu-te de gândul poetic al altcuiva ori de paginile unui alt scriitor, trebuie din start să ai acest fior, această fremătare, deschidere sinceră spre a întâlni *altceva*... Pentru că nu ai cum să cunoști *a priori* ce vei întâlni acolo, pe cale, nu ai cum să mergi cu preconcepții într-un univers paralel! Poți găsi flori de cactus, bunăoară, iar tu să fii cu tălpile goale pentru că te așteptai la pajiști verzi și alexandrine, ori poți găsi un tărâm al sintagmelor deloc “oficiale” cum Nichita ne-a învățat că se poate, un câmp semantic proaspăt născut între cerul și pământul fiecăruia. În fapt, un tărâm foarte personal, dincolo de orișice canon, curent literar, tehnică. Dacă poemul este “bun sau nu” vei simți intim, ca cititor, în felul tău, atâta cât “te-a purtat” lectura lui. Dar întrebarea, la o hermeneutică mai aprofundată a simțirii, a actului lecturii, rămâne următoarea: tu, oare cât te-ai lăsat purtat?! Prin urmare, cu intenția de “a ne lăsa purtați” sau trecuți *dincolo*, să luăm drept bună promisiunea întru *Transcendere*, după cum

poemul de întâmpinare al celui de al doilea volum, *Dulcea mea toamnă*, ne sugerează:

va veni iubirea
frumoasă ca ochii tăi
mi se va dezvălui

ea va fi bănuțul de aur
cu care voi plăti
trecerea anevoioasă
prin frontierele morții

Făcut una cu iubita, *dorul* – un echivalent al Dumnezeului interior imersat cuantic în sine și amintind, frapant, non-locuția – reușește să întruchipeze paradoxuri altminteri greu de perceput în afara iubirii. Pe toate acestea, Sandu Frunză le face posibile în doar două strofe, adică în măsura scurtă, condensată a poemului său filosofic *Dacă n-ai fi existat*:

Dacă n-ai fi existat

Dor te-aș fi făcut

Să arzi în mine

Până la venirea ta

Dacă n-ai fi existat

Dumnezeu ar fi plâns în mine

Și m-ar fi vegheat

Până la ivira ta

Se pare că premisa de a pătrunde în universal altui poet enunțată mai sus s-a și împlinit, până să facem un pas: suntem substrași realității de dinaintea lecturii, vers după vers, și transcriși de transparența simțirii poetice în lumea aceasta “paralelă”, aparținând altei fizici, precum exploratorii din romanul (sau filmul omonim de cândva) *Solaris*: într-una din dimensiunile în care inversiunile și conversiile sunt posibile. Astfel, cu poemul *Tu făceai lumea mai frumoasă* un “tu” feminin – personaj cu puteri depline asupra universului sufletesc al autorului – coboară din mediul virtual în “lumea lui de carne”, îmbogățind-o, sub forma metaforei vizuale. Iar dacă nu am fi petrecut, la rându-ne – prin imperativul vremurilor pe care le trăim – suficient timp pe rețelele de socializare, atât cât să simțim nuanțat ce transmite autorul, versurile ne-ar (re)întoarce la lumea de roman SF pe care tocmai am pomenit-o. Prin urmare, ne regăsim aidoarea internauți în mediul virtual cu sensibile și multivalente transpuneri, așa cum tuturor ni se întâmplă, cercetându-ne: oare, de câte ori răspunsul primit la întrebări – fie semantic formulat, fie grafic, de către parteneri de dialog la distanță sau chiar de către inteligența artificială – nu ne-a făcut să tresărim? Nu ne-a făcut să ne uităm uneori peste umăr, ca la o intuită prezență (?)... Accesați de pe diferitele device-uri, biții de informație vs atomii alcătuind o ființă revarsă culoare dintr-o lume într-alta, până la contopire!

Între copertile celui de al doilea volum de versuri, poetul Sandu Frunză abolește orice regulă instituită de coordonatele timp / spațiu în lumea reală. Ființe-biți, ființe-internați coexistă cu mucenici și mucenițe, cu sfințe și sfinți, sacralitatea așa cum o întâlnim în *Chemarea iubirii la Mănăstirea Cormaia*. O chemare la a reconstitui “comuniunea sfinților” printr-o comuniune a oamenilor îmbunătățiți, spiritualizați, mușcând împărtășania din “pâinea cosmică a iubirii”: *Să intrăm prin poarta judecății de apoi / a bisericii Mănăstirii Cormaia...*

Autorul se dovedește a fi părtaș la marile aspirații ale omenirii prin marii ei gânditori – și-l pomenim aici doar pe “prințul poezilor sufi”, misticul Mevlana Jaluddin Rumi (Persia, sec. XIII) cu poemul *Chemarea iubirii* sau *Iubirea a spus* – inducând implicit ideea că noi toți, oameni din toate timpurile, putem adăuga picul nostru de armonie în oceanul nesfârșit al devenirii. O *Condamnare la romantism*, veți spune, așa cum titlul penultimului poem sună:

În era digitală	Povestea duhului nostru postmodern
Poeții vor redeveni romantici	de altă dată
pentru a putea spune povestea	o vor clădi cu știința așezării lemnelor
salvării omului ca om	pentru a aprinde
făcut din carne care sângerează	focul de taină al eului digital...
din suflet divin care oftează	
[...]	

Fie că iubirea este relaționată direct la divinitate, așa cum Rumi o cântă în versul său slăvindu-L pe “Preaiubitul”, fie că este oglindită printr-o ființă-monadă – prea-pură, prea-eterică femeie, căreia poetul Sandu Frunză îi atribuie toate capacitățile metaforei revelatorii din imaginarul poetic, sentimentul acesta suprem este văzut ca șansa primordială și ultimă, totodată, a omenirii...

Dacă ar fi să facem o cercetare cantitativă în câmpul semantic al volumului *Dulcea mea toamnă* (și ce bine că rimează cu “doamnă”, cele două substantive fiind interșanjabile în ordinea de proiecție a titlului), atunci cu certitudine că denumirea anotimpului sus-numit, aflat prin căutare ca fiind folosit 31 de ori, ar da cumva direcția vectorului rezultat al întregii construcții. În timp ce cuvântul “iubire”, dublând ca efuziune și utilizare pe celălalt, arată sensul... Astfel,

Când vei fi toamnă, Gust de toamnă, Va veni toamna și va avea chipul tău sunt titluri care statornicesc iubirea în culorile din care și sufletul meu afin cu anotimpul “târziului” se nutrește, mai presus de orice.

Dar, să nu lăsăm deoparte celelalte poeme unde ancadramentul este de primăvară cu tonalități de zbor crud, deopotrivă cu cel de toamnă, în tonalități ale maturității, anotimpuri cu simultaneități existențiale, cu simțiri biunivoce:

Mi-ar plăcea ca Dumnezeu	E atâta liniște
să mai stea o vreme	când stau de vorbă cu el
aici la mine	în duh și în trup
să amâne momentul în care	din așteptarea mea cu un singur sens
va dori să plecăm împreună	

Și ca o concluzie ce se oferă atâtor și atâtor meditații prin poemul citat *Imn: Numai el* (Dumnezeu) *înțelege / cât te iubește / sufletul meu / gătit de zbor de toamnă / și de primăvară.*

Mai este cazul să ne întrebăm asupra metafizicii pe care titlul volumului o propune? Atunci când Iubire = Trezire = Maturitate a Sufletului și...= Toamnă? Atunci când autorul se află la confluența dintre toate acestea, având perspectiva “proporției de aur” a propriei creșteri, pe drumul către *în Sus*?

Să rămână răspunsul la această întrebare o “mănușă” aruncată în numele a mii de fațete nenumite încă, tot atâtea reflexii de oglindă din fiecare suflet-cititor...

Shanti Nilaya